

TOKOVI STORITEV NEPLAČANEGA DELA MED GENERACIJAMI IN SPOLOMA: PRIMERJAVA ITALIJE, NIZOZEMSKE IN VELIKE BRITANIJE

ANA ŠEME¹, JOŽE SAMBT²

POVZETEK: V članku predstavimo starostno porazdelitev proizvodnje, potrošnje in neto transferjev storitev neplačanega (gospodinjanskega) dela za tri evropske države – Italijo, Nizozemsko in Veliko Britanijo. Tovrstne analize omogoča relativno nova metoda 'Računov nacionalnih transferjev časa', ki v dosedanje raziskave neplačanega dela vpelje dimenzijo starosti. Ugotovimo, da na vzorce neplačanega dela občutno vplivata institucionalno ter kulturno okolje, velike razlike pa se pojavljajo tudi med spoloma. Prav tako se količina neplačanega dela spreminja v času. Poudarjamo, da je neplačano delo pomembno vključiti v analizo medgeneracijskih transferjev in transferjev med spoloma ter ga upoštevati pri snovanju učinkovitih ukrepov ekonomske politike.

Ključne besede: poraba časa; neplačano delo; medgeneracijski transferji; primanjkljaj življenjskega cikla; razlike med spoloma; 'dvojno breme'

JEL klasifikacija: D13, J16, J22

DOI: 10.15458/85451.30

UVOD

Posameznik je tekom svojega življenja soočen s tremi obdobji ekonomske (ne)odvisnosti: v delovni starosti je praviloma ekonomsko neodvisen, saj je s svojo proizvodnjo sposoben financirati svojo potrošnjo. Na drugi strani je za mladost in starost značilno obdobje ekonomske odvisnosti, ko posameznikova potrošnja daleč presega njegovo proizvodnjo. V času mladosti in starosti se tako razlika med potrošnjo in proizvodnjo financira s pomočjo privatnih in javnih transferjev ter 'prerazdeljevanjem iz naslova sredstev' (angl. *asset-based reallocation*) (Mason, Lee, Tung, Lai, & Miller, 2006). Ti transferji so v obliki ekonomskih tokov med različnimi starostnimi skupinami, hkrati pa tudi med generacijami (med mladimi, tistimi v delovni starosti in starejšimi prebivalci), zato jim rečemo tudi medgeneracijski transferji (Mason et al., 2006).

¹ Univerza v Ljubljani, doktorska študentka, e-pošta: seme.ana@gmail.com

² Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, e-pošta: joze.sambt@ef.uni-lj.si

V zadnjih letih je mednarodna skupina raziskovalcev razvila sistem, imenovan 'Računi nacionalnih transferjev' (NTA, angl. *National Transfer Accounts*), ki v ustaljen 'Sistem nacionalnih računov' (SNA, angl. *System of National Accounts*) uvaja starostno komponento (United Nations, 2013). To pomeni, da vse kategorije dohodkov in potrošnje razporedimo po starosti. Sistem nacionalnih računov namreč zagotavlja sistematični okvir za preučevanje ekonomske aktivnosti na agregatni ravni, vendar ne ponuja informacij o ekonomskih aktivnostih posameznikov (System of National Accounts, 2009; Mason & Lee, 2011). Računi nacionalnih transferjev pa so namesto na sektorje osredotočeni na posameznike. Tako se npr. tudi prilivi in odlivi sektorja »država«, sektorja »podjetja« itd. razporedijo na posameznike in s tem po starosti. Razporeditev po starosti je še posebej pomembna v luči drastičnih demografskih sprememb, ki smo jim v Evropi priča v zadnjih desetletjih (Mason et al., 2006).

Demografske projekcije kažejo, da bo staranje prebivalstva v prihodnje celo še bolj izrazito (EUROPOP2013 Projekcije prebivalstva, 2015). Nizka rodnost in zniževanje umrljivosti v višjih starostnih razredih povzročajo hitro staranje evropskega prebivalstva (Bloom, Canning, & Fink, 2010). Spreminjajoča se starostna struktura prebivalstva pomembno vpliva na medgeneracijske transferje in lahko močno zadolži prihodnje generacije, saj bo vse manjši delež zaposlenih primoran financirati stroške pokojnin in zdravstvene ter dolgotrajne oskrbe vse bolj številčnega starejšega prebivalstva (Hammer, Prskawetz, & Freund, 2015; Bloom & Canning, 2005).

Različni ukrepi ekonomske politike, ki omejujejo pritiske demografskih sprememb na vzdržnost javnih financ, so lahko koristni za nekatere generacije, a obenem pretirano obremenjujejo za druge (United Nations, 2013). Z uvedbo starostne dimenzije so Računi nacionalnih transferjev pomembno orodje pri oblikovanju ustreznih ukrepov, saj omogočajo poglobljeno razumevanje medgeneracijskih transferjev (Vargha, Gál, & Crosby-Nagy, 2015; United Nations, 2013).

Medgeneracijska solidarnost v obliki transferjev pa ne poteka le preko trga, kar spremlja Sistem nacionalnih računov. Velik del medgeneracijske izmenjave se namreč odvija doma v obliki neplačanega dela, t.j. nedenarnih transferjev (Kluge, 2014). Računi nacionalnih transferjev neplačanega dela, kot je npr. kuhanje, čiščenje, nega otrok, skrb za odrasle, skrb za domače živali, prostovoljno delo, itd., ne zajemajo. V veliki večini gre za delo, ki se izvaja znotraj gospodinjstva, tako da bi lahko uporabljali tudi izraz 'gospodinjsko delo' ali 'neplačano gospodinjsko delo'; vendar pa je manjši del tudi v obliki pomoči posameznikom izven gospodinjstva (npr. vnukom, ki živijo v drugem gospodinjstvu, ali sosedom), v okviru dobrodelnih organizacij, ipd. Neplačano delo je sicer po dolgih razpravah v preteklosti sedaj upoštevano v obliki 'satelitskih računov', ki dopolnjujejo osnovni Sistem nacionalnih računov, vendar pa v vsakem primeru ne omogočajo preučevanja neplačanega dela po starosti (Ahmad & Koh, 2011).

To vodi do nepopolne in zavajajoče slike transferjev med obema spoloma ter med ljudmi različnih starosti (Donehower & Mejía-Guevara, 2011). Poleg tega vključitev neplačanega dela v ekonomsko analizo prispeva k bolj ustreznemu merjenju blaginje prebivalstva

in omogoča širšo mednarodno primerljivost različnih makroekonomskih kazalnikov (Swiebel, 1999). To je še posebej pomembno pri primerjavi razvitih držav z državami v razvoju, kjer se odločitve o razporeditvi časa med plačanim in neplačanim delom bistveno razlikujejo (Ahmad & Koh, 2011). Giannelli, Mangiavacchi in Piccoli (2012) pokažejo, da je vrednost agregatnega neplačanega dela (za prebivalstvo od 20 do vključno 64 let) v Evropski Uniji med 17 % in 31,6 % povprečnega EU bruto domačega proizvoda (odvisno od uporabljenega metodološkega pristopa pri ocenjevanju denarne vrednosti neplačanega dela). Ker je veliko neplačanega dela vložene v skrb za otroke in odrasle, bi zanemarjanje le tega dalo pristransko sliko o človeškem kapitalu in o investicijah v ti dve starostni skupini (Vargha et al., 2015).

Z vidika celovite obravnave transferjev med generacijami in spoloma tako ključno vlogo igrajo 'Računi nacionalnih transferjev časa' (NTTA, angl. *National Time Transfer Accounts*), ki smo jih razvili v zadnjem času in dopolnjujejo Račune nacionalnih transferjev s podatki o neplačanem delu (Donehower, 2014). Merjenje proizvodnje, potrošnje in transferjev storitev neplačanega dela med posamezniki različne starosti temelji na anketah o porabi časa (Fisher & Gershuny, 2015). V članku se osredotočimo na primerjavo vzorcev proizvodnje, potrošnje in neto transferjev storitev neplačanega dela treh evropskih držav: Italije, Nizozemske in Velike Britanije. Te države se med seboj razlikujejo tako v institucionalnem kot kulturnem okolju, zato lahko z vidika vzorcev neplačanega gospodinjanskega dela med njimi pričakujemo občutne razlike. Dodatno je izbor držav pogojen z razpoložljivostjo kvalitetnih podatkov.

Na podlagi MTUS podatkovne baze (angl. *Multinational Time Use Study*) in upošteva NTTA metodologijo izračunamo starostne profile, ki prikazujejo povprečno vrednost posamezne aktivnosti (proizvodnje, potrošnje ali neto transferjev) pri določeni starosti. Teh povprečij ne ocenimo le za vsako posamezno starost, temveč tudi ločeno za oba spola. Tako celovito prikažemo razporeditev neplačanega dela med moške in ženske ter smer in velikost transferjev storitev neplačanega dela. Vzorce proizvodnje dodatno razširimo v dve smeri: prvič, preučimo spremembe vzorcev proizvodnje v času, in sicer od leta 1980 do 2002 za Italijo, od leta 1975 do 2005 za Nizozemsko in od leta 1974 do 2005 za Veliko Britanijo; in drugič, ocenimo starostne profile skupnega dela (torej neplačano in plačano delo skupaj) v času. Na ta način preučimo razporeditev skupnega dela med obema spoloma ter kako se je ta razporeditev spreminjala tekom zadnjih desetletij.

Namen tega članka je celovito analizirati in primerjati vzorce proizvodnje, potrošnje in neto transferjev storitev neplačanega dela po starosti in po spolu v treh različnih evropskih državah. Pri tem bomo izvedli tako presečno analizo kot tudi analizo sprememb v času. Rezultate bomo postavili v okvir konceptov, ki se v povezavi z neplačanim delom pojavljajo v literaturi. Ti koncepti so skupno delo, enaka delovna obremenjenost obeh spolov³ in 'dvojno breme' (angl. *double burden*) žensk.

3 V angleških besedilih se za enako delovno obremenjenost uporablja izraz 'iso-work', kjer predpona 'iso' označuje enakost, podobno kot je to pri pojmi izokvanta, izohipsa, ipd.

Članek je razdeljen na štiri poglavja. Uvodnemu sledi drugo poglavje, kjer so podani temeljni pojmi v analizi neplačanega dela ter trendi, opazni v zadnjih desetletjih. V tretjem poglavju sledi opis podatkov in metodološkega pristopa Računov nacionalnih transferjev časa. V četrtem poglavju prikažemo rezultate naše raziskave, zaključek pa poda ključne ugotovitve.

1 VZORCI NEPLAČANEGA IN SKUPNEGA DELA

1.1 Opredelitev neplačanega dela

Vsak posameznik svoj čas razporeja med različne aktivnosti. Le te lahko po OECD (sl. *Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj*) kategorizaciji razvrstimo v naslednje skupine: plačano delo in izobraževanje, neplačano delo, osebna higiena, prosti čas in ostale aktivnosti (Ahmad & Koh, 2011).

V naši analizi se osredotočimo na plačano, neplačano ter skupno delo. Te kategorije zajemajo:

- Plačano delo: čas, namenjen službenim aktivnostim ter prevozu na delo;
- Neplačano delo: (1) **splošna gospodinjska opravila**: priprava hrane in kuhanje, pomivanje posode, čiščenje, pranje, likanje ter popravilo oblačil, vzdrževanje doma/avta, vrtnarjenje, skrb za domače živali, nakupovanje, druga gospodinjska opravila, skrb za starejše, prevoz v zvezi z gospodinjskim delom, prostovoljno delo; (2) **skrb za otroke**: zdravstvena in druga nega, nadzor, spremstvo, igra, branje, pomoč pri domačih nalogah, ipd.;
- Skupno delo: seštevek plačanega in neplačanega dela.

Pri razvrščanju aktivnosti med neplačano delo uporabimo 'kriterij tretje osebe', ki ga je v analizo neplačanega dela uvedla Reid (1934). Kriterij pravi, da med neplačano delo uvrščamo aktivnosti, za katere bi posameznik lahko plačal komu drugemu, da jih opravi namesto njega. Na primer, kuhanje ali čiščenje stanovanja lahko prepustimo (in plačamo) tretji osebi, medtem ko tega ne moremo storiti za aktivnosti, kot so spanje, prehranjevanje, gledanje televizije, ipd. V slednjem primeru bi koristnost izvajanja aktivnosti pripadla tretji osebi in ne nam (Miranda, 2011).

V članku analiziramo proizvodnjo, potrošnjo in neto transferje storitev neplačanega dela. Za ponazoritev teh konceptov predstavimo naslednji primer: mati, ki eno uro čisti stanovanje, je opravila neplačano delo. Proizvodnjo storitev neplačanega dela se meri v času, ki ga je oseba porabila za neplačano aktivnost, torej je materina proizvodnja enaka 60 minut. Vsi člani gospodinjstva, ki uživajo sadove opravljenega dela (torej živijo v čistem stanovanju), trošijo storitve neplačanega dela. Če v gospodinjstvu poleg matere živita še njen mož in otrok, bo vsak od njih trošil tretjino storitev proizvodnje neplačanega dela, kar pomeni 20 minut. Neto transferje storitev neplačanega dela se izračuna kot razliko med potrošnjo in proizvodnjo, kar pomeni, da je materina vrednost neto transferjev -40

minut, medtem ko sta oče in otrok prejela vsak po 20 minut neto transferjev storitev neplačanega dela.

1.2 Vzorci proizvodnje storitev neplačanega dela v času

Prepoznavanje pomembnosti neplačanega dela in vse večja razpoložljivost podatkov o porabi časa sta pripeljala do obuditve zanimanja za neplačano delo (Zagheneh, Zannella, Movsesyan, & Wagner, 2015). V zadnjih desetletjih se je pogled na vlogo žensk v družbi močno spremenil (Dex, 2009). Vse več ukrepov ekonomske politike je namenjenih usklajevanju družinskega in poklicnega življenja. Nove zaposlitvene oblike, kot je npr. fleksibilen delovni čas, so omogočile bolj enakomerno delitev plačanega in neplačanega dela med moške in ženske (Swiebel, 1999; Pascall & Lewis, 2004). Našteti dejavniki so občutno spremenili vzorce proizvodnje storitev neplačanega dela in tudi skupnega dela (tržnega in gospodinjskega).

1.2.1 Zmanjšanje neplačanega dela žensk

V številnih razvitih državah so bile nove zaposlitvene možnosti žensk eden od dejavnikov, ki je postopoma vplival na nižjo rodnost in manj številčne družine. Manjše število otrok, bolj učinkoviti gospodinjski pripomočki ter možnost najemanja gospodinjske pomoči je ženskam omogočilo, da neplačanemu delu namenjajo manj časa (Dex, 2009).

Obenem so lahko več časa posvetile plačanemu delu, kar potrjuje naraščajoča angažiranost žensk na trgu dela. Samo v zadnjih dveh desetletjih se je njihova udeležba na trgu dela v Italiji povečala za 11 odstotnih točk (s 35,8 na 46,8 %), v Veliki Britaniji za 6,3 odstotne točke (s 60,8 na 67,1 %) in na Nizozemskem za 16,3 odstotne točke (z 51,8 na 68,1 %) (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015). Te spremembe so bile občutno večje kot pri moških, saj se je udeležba moških na trgu dela na Nizozemskem in v Veliki Britaniji v enakem obdobju povečala le za okoli 2 odstotni točki (iz 75,9 na 78,1 % na Nizozemskem ter iz 75 na 76,8 % v Veliki Britaniji), v Italiji pa celo padla za 4,6 odstotne točke (iz 69,3 na 64,7 %). Miranda (2011) na vzorcu 26 OECD držav ter 3 držav v razvoju potrjuje močno negativno korelacijo med žensko udeležbo na trgu dela ter njihovo proizvodnjo v obliki storitev neplačanega dela.

1.2.2 Porast neplačanega dela moških

Zaradi večje zaposlenosti žensk se je pojavila potreba po aktivni udeležbi moških v proizvodnji storitev neplačanega dela. Kot ugotavlja Hook (2006), je udeležba žensk na trgu dela na nacionalni ravni pozitivno povezana s količino neplačanega dela, ki ga opravijo moški. Na podlagi podatkov za 16 razvitih držav Kan, Sullivan in Gershuny (2011) potrjujejo splošen porast proizvodnje storitev neplačanega dela moških v zadnjih štirih desetletjih, kljub rahli stagnaciji trenda v zadnjih letih.

1.2.3 Skupno delo, enaka delovna obremenjenost spolov in 'dvojno breme' žensk

V veččlanskih gospodinjstvih posamezniki pri odločanju o porazdelitvi časa med plačanim in neplačanim delom upoštevajo tudi odločitve drugih gospodinjstvenih članov, predvsem svojih partnerjev (Ehrenberg & Smith, 2011). Ker se je porazdelitev neplačanega dela med spoloma v zadnjih desetletjih spremenila (Kan et al., 2011), nas zanima, kako je to vplivalo na spreminjanje obsega skupnega dela v času.

Večina moških v industrializiranih državah je ohranila zaposlitev za polni delovni čas; povečano število ur, ki jih namenjajo neplačanemu delu, pa so kompenzirali predvsem s krajšim časom, ki ga namenijo plačanemu delu (Gimenez-Nadal & Sevilla, 2012; Saraceno & Keck, 2008). Nasprotno so ženske povečale svojo udeležbo na trgu dela ter tako skrajšale čas, namenjen neplačanemu delu. Kljub temu neplačano delo ostaja močno spolno segregirano, saj ženske neplačanemu delu še zmeraj v vseh državah posvečajo več časa kakor moški (Kan et al., 2011).

Usklajevanje plačanega in neplačanega dela se tako izkaže za bolj zahtevno za ženske, še posebej v času starševstva (Anxo et al., 2007; Crompton & Lyonette, 2006). To je sprožilo razpravo o obstoju 'dvojnega bremena' žensk, saj naj bi jih po eni opravljeni 'izmeni' v obliki plačanega dela na trgu nato doma čakala še 'druga izmena' v obliki neplačanega dela (Hill, Mårtinson, Ferris, & Baker, 2004). To posledično vodi do časovne stiske (angl. *time squeeze*), ko ljudje zaradi vse hitrejšega tempa življenja ne morejo opraviti vseh nalog brez 'večopravnosti' (angl. *multitasking*) in občutka hitenja (Hoschild, 1997; Southerton & Tomlinson, 2005).

Po drugi strani nekatere (novejše) raziskave preučujejo, ali je obremenjenost z delom enaka za oba spola. Burda et al. (2013) ugotavljajo, da je enakomerna obremenjenost z delom značilna za razvite države, medtem ko to ne drži za države z nizkim in srednje visokim bruto domačim proizvodom (BDP) na prebivalca ter za države s krščansko tradicijo.

1.3 Vzorci potrošnje in neto transferjev storitev neplačanega dela

Člani gospodinjstev niso le proizvajalci, temveč tudi potrošniki storitev neplačanega dela (Becker, 1965). Sliko o medgeneracijskih transferjih tako dopolnimo z vzorci potrošnje in neto transferjev po starosti in spolu.

Zagheni et al. (2015) na podlagi analize petih evropskih držav (Avstrije, Francije, Nemčije, Italije in Španije) ugotavljajo, da se vzorci potrošnje med državami bistveno ne razlikujejo. Otroci so deležni izredno velike količine storitev neplačanega dela, predvsem v obliki nege, ki jo prejmejo od staršev. Najmlajši otroci prejmejo več storitev neplačanega dela kot najstniki. Nato se potrošnja s starostjo počasi povečuje in doseže vrh v zgodnjih šestdesetih letih. Po upokojitvi je potrošnja zelo odvisna od zagotavljanja dolgoročne oskrbe starejših s strani države. V primeru slabe ali drage javne infrastrukture se starejši bolj zanašajo na privatno pomoč, predvsem znotraj svoje družine, kar povišuje njihovo potrošnjo storitev neplačanega dela.

Na podlagi izračunane proizvodnje in potrošnje storitev neplačanega dela v posamezni starosti lahko izračunamo tudi velikost privatnih (nedenarnih) neto transferjev, ki potekajo med posameznimi starostnimi skupinami. 'Presežek življenjskega cikla' nastopi, ko posameznik opravi več neplačanega dela, kot pa ga potroši. V tem primeru presežno proizvodnjo v obliki transferjev storitev neplačanega dela prenese drugim osebam, t.j. osebam s 'primanjkljajem življenjskega cikla'. Le te trošijo več kot proizvedejo, kar pomeni, da se njihova potrošnja deloma financira s transferji storitev neplačanega dela s strani drugih (Zannella, 2015).

Primanjkljaj življenjskega cikla je značilen za mlade in (naj)starejše osebe, medtem ko je za prebivalstvo v delovni starosti značilen presežek življenjskega cikla (Zagheni & Zannella, 2013; Gál, Szabó, & Vargha, 2015). Ta konceptualni okvir nam omogoča temeljito analizo vzorcev neto transferjev storitev neplačanega dela ter s tem preučevanje transferjev med posameznimi generacijami ter med obema spoloma.

2 PODATKI IN METODOLOGIJA

V analizi smo uporabili MTUS podatkovno bazo, ki je največja harmonizirana zbirka podatkov za proučevanje porabe časa. Poleg podatkov o porabi časa ponuja tudi informacije o socialno-ekonomskih značilnostih posameznikov in gospodinjestev, kot so starost, spol, status zaposlitve, število otrok, velikost gospodinjstva, ipd. Trenutna zbirka obsega več kot 60 nacionalno reprezentativnih anket iz preko 20 industrializiranih, večinoma evropskih držav. Zaradi procesa harmonizacije, ki se je začel že v 1970-ih letih, so podatki primerljivi tako med posameznimi državami kot tudi v času (Fisher & Gershuny, 2015).

Metodološki pristop Računov nacionalnih transferjev časa temelji, kot je bilo že nakazano, na porazdelitvi proizvodnje in potrošnje storitev neplačanega dela po starosti. Posledično lahko za posamezno starost izračunamo tudi neto transferje storitev neplačanega dela (Donehower, 2014). V nadaljevanju bomo na kratko opisali vsako izmed teh treh kategorij.

2.1 Proizvodnja

Na podlagi razpoložljivih MTUS podatkov ocenimo starostne profile proizvodnje storitev neplačanega in skupnega dela za naslednja leta: za Italijo za leta 1980, 1988 in 2002 (s pripadajočo velikostjo vzorca 2.116, 38.069 in 50.968 posameznikov); za Nizozemsko za leta 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000 in 2005 (z velikostjo vzorca 9.063, 18.911, 22.714, 23.612, 22.477, 12.525 in 15.257 posameznikov); in za Veliko Britanijo za leta 1974, 1983, 1995, 2001 in 2005 (z velikostjo vzorca 20.076, 9.366, 1.883, 19.911 in 4.834 posameznikov). Za države in leta, kjer je vzorec majhen, je vpliv slučajnega dejavnika ter osamelcev toliko večji.

MTUS podatki so harmonizirani in vključujejo enake spremenljivke za vse države, zato smo v prvem koraku identificirali vse aktivnosti, ki zadovoljujejo 'kriterij tretje osebe'

in jih torej uvrščamo med neplačano delo. Ker MTUS vsebuje tudi informacije o spolu in starosti posameznikov, smo povprečno proizvodnjo storitev neplačanega dela po spolu in starosti lahko izračunali neposredno iz individualnih podatkov. Pri tem smo upoštevali standardno NTTA predpostavko, da je proizvodnja storitev neplačanega dela pod 10. letom starosti enaka 0, saj je v večini anket to spodnja starostna meja za vključitev posameznika v anketo. V vsakem primeru pa so vrednosti neplačanega dela v starosti pod 10 let zelo nizke tudi v državah, kjer so uporabili nižjo starostno mejo. Neposredno iz MTUS podatkov smo lahko ocenili tudi plačano in (kot njuno vsoto) skupno delo.

Potrebno je omeniti, da MTUS podatkovna baza podaja podatke v dveh oblikah: 'enostavni' (angl. *simple*) ter 'agregatni' (angl. *aggregate*). Slednji podatki vsebujejo dnevne aktivnosti, ki so podrobneje razčlenjene (69 spremenljivk). Nasprotno so spremenljivke v 'enostavni' bazi definirane širše (25 spremenljivk, vsaka vključuje več dnevni aktivnosti). Pri uporabi 'enostavne' baze se pojavi problem, da posamezne spremenljivke uvrstimo pod neplačano delo, čeprav posamezne dnevne aktivnosti znotraj te spremenljivke ne spadajo pod neplačano delo (npr. spremenljivka prevoz ne vključuje samo prevoza v povezavi z neplačanim delom, temveč tudi prevoz v prostem času). To razrešimo tako, da pri uporabi 'enostavne' baze delež spremenljivke (ki vsebuje tako aktivnosti neplačanega dela kot tudi druge aktivnosti) uvrstimo pod neplačano delo, preostali delež spremenljivke pa pod druge aktivnosti. Delež izračunamo kot povprečen delež drugih EU držav, za katere imamo na voljo podrobne 'agregatne' podatke.

2.2 Potrošnja

Medtem ko proizvodnjo storitev neplačanega dela po posameznikih ocenimo neposredno na podlagi podatkov o porabi časa, pa to ni mogoče za potrošnjo storitev neplačanega dela. Dejanske potrošnje ne moremo razbrati iz podatkov, saj posamezniki tega ne poročajo. Zato moramo proizvodnjo storitev neplačanega dela sami porazdeliti na posamezne gospodinjske člane z določenimi postopki in predpostavkami. Pri tem se dodatno pojavi problem, da MTUS podatki ne vsebujejo informacije o celotni strukturi gospodinjstev – t.j. katere druge osebe, razen anketiranca, še živijo v posameznem gospodinjstvu. Tako smo iz MTUS podatkov izračunali starostne profile proizvodnje (torej povprečno proizvodnjo v posamezni starosti) in jih imputirali v drugo bazo mikro podatkov, kjer informacija o strukturi gospodinjstev je na voljo. Za ta namen smo uporabili EU-SILC (European Union Statistics on Income and Living Conditions, sl. *Anketa o življenjskih pogojih*).

Natančneje, na podlagi MTUS podatkov izračunamo povprečno proizvodnjo storitev neplačanega dela ter ta povprečja imputiramo v EU-SILC s pomočjo treh spremenljivk: spola in starosti osebe ter pripadajočega tipa gospodinjstva. Tipe gospodinjstev opredelimo glede na velikost gospodinjstva, število otrok v gospodinjstvu ter starost najmlajšega otroka v gospodinjstvu.

Po imputiranju podatkov o proizvodnji storitev neplačanega dela v EU-SILC lahko ocenimo potrošnjo po starosti in spolu. Najprej izračunamo celotno količino opravljenega

neplačanega dela v posameznem gospodinjstvu. Celotno proizvodnjo gospodinjstva razdelimo med člane gospodinjstva upoštevaje dve predpostavki. Prvič, čas, ki ga člani gospodinjstva namenijo splošnim gospodinjstkim opravilom, enakomerno porazdelimo med vse člane gospodinjstva. Drugič, čas, namenjen skrbi za otroke, razdelimo samo med otroke (člane gospodinjstva, ki so stari manj kot 18 let). V primeru, da je otrok v gospodinjstvu več, vsak izmed njih prejme ustrezen delež celotne proizvodnje gospodinjstva (t.j. skrbi za otroke) glede na uporabljeno ekvivalenčno lestvico. Podatke o ekvivalenčni lestvici za posamezno državo najdemo v HETUS (angl. *Harmonised European Time Use Survey*) podatkovni bazi. V primeru, da HETUS ne vsebuje tega podatka, ekvivalenčno lestvico izračunamo sami. To storimo tako, da v gospodinjstvih z enim otrokom izračunamo celotno proizvodnjo gospodinjstva (v obliki skrbi za otroke) ter le to pripišemo otroku. Ta količina je potrošnja otroka v določeni starosti, izražena kot delež potrošnje otroka v starosti 0.

Ko proizvedene storitve neplačanega dela v posameznih gospodinjstvih razdelimo med gospodinjске člane, dobimo neizglajene starostne profile potrošnje storitev neplačanega dela. Profile nato izgladimo in ustrezno prilagodimo, da je agregatna proizvodnja (t.j. količina storitev neplačanega dela, ki jih proizvede celotna populacija) enaka agregatni potrošnji (t.j. količina storitev neplačanega dela, ki jih potroši celotna populacija). Pri tem uporabimo podatke o dejanskem številu prebivalcev v celotnem prebivalstvu, ne pa vzorcu.

2.3 Neto transferji

Neto transferje izračunamo kot razliko med potrošnjo in proizvodnjo za posamezno starost in spol. Pozitivni neto transferji izražajo primanjkljaj življenjskega cikla, kar pomeni, da posamezniki te starosti in spola trošijo več storitev neplačanega dela kot pa znaša proizvodnja njihovih storitev neplačanega dela. Na drugi strani negativni neto transferji pomenijo presežek življenjskega cikla (torej negativen primanjkljaj življenjskega cikla), ko posamezniki proizvajajo več storitev neplačanega dela kot pa jih trošijo (Hammer, Prskawetz, & Freund, 2013; Vargha et al., 2015). S primerjavo starostnih profilov neto transferjev ugotavljamo obseg in starostno razporeditev medsebojne pomoči v obliki neplačanega dela med posameznimi generacijami v analiziranih treh državah.

2.4 Metodološke omejitve

Starostne profile za potrošnjo (ter neto transferje) ocenimo samo za zadnje razpoložljivo leto in pri tem poskusno uporabimo metodo imputacije. Imputacija je eden izmed možnih načinov, kako premostiti problem manjkajoče strukture gospodinjstev v MTUS podatkih. S tem poskušamo naše rezultate čim bolj približati tistim, ki temeljijo na uporabi podrobnejših nacionalnih podatkovnih baz. Ker pa je metoda imputacije nova in zato še relativno nepreverjena, se odločimo rezultate prikazati samo za eno leto. Za Italijo je zadnje razpoložljivo leto 2002, za Nizozemsko in Veliko Britanijo pa leto 2005. Ker profili za Italijo niso ocenjeni za isto leto kot za Nizozemsko in Veliko Britanijo, torej predpostavljamo, da se vzorci proizvodnje in potrošnje v treh letih niso bistveno spremenili.

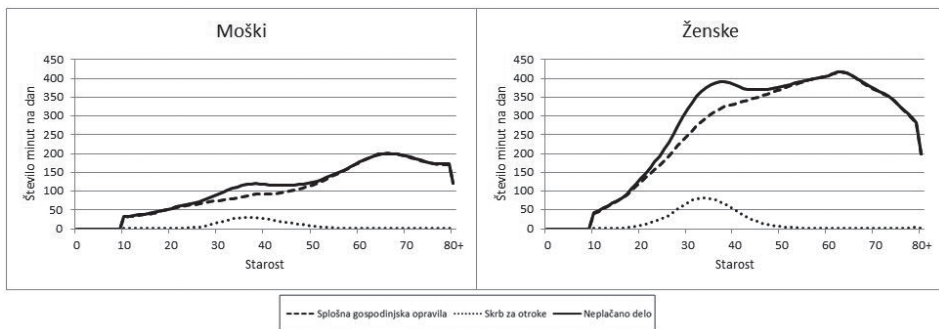
3 REZULTATI

3.1 Proizvodnja storitev neplačanega dela

Najprej prikazujemo osnovni starostni profil proizvodnje storitev neplačanega dela za Italijo za leto 2002 in njegove glavne značilnosti. Skala na navpični osi je na levem in desnem grafikonu enaka za boljšo primerljivost ravni neplačanega dela med spoloma.

Levo na Sliki 1 je predstavljen starostni profil za moške, kjer je celotno neplačano delo razdeljeno v dve podkategoriji: splošna gospodinjinska opravila ter skrb za otroke. Za moške je značilno, da njihova količina opravljenega neplačanega dela narašča s starostjo in doseže vrh okrog upokojitvene starosti. Pred tem se še en 'vrh' lahko pojavi v starosti, ko postanejo starši, vendar je bistveno manj izrazit kot pri ženskah.

Slika 1: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela in njegovi dve podkategoriji (v minutah na dan) v Italiji, 2002

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Okrog upokojitvene starosti je proizvodnja storitev neplačanega dela moških v Italiji bistveno višja kot v starosti, ko skrbijo za (majhne) otroke. Proizvodnja storitev neplačanega dela je tako dosegla vrh okoli 65. leta starosti, ko so moški neplačanemu delu posvetili več kakor 3 ure na dan, medtem ko so v starševskih letih v povprečju le temu namenili za okoli 1,5 ure na dan manj. To kaže, da moški v starejših letih (p)ostanejo aktivni pri opravljanju neplačanega dela predvsem zaradi dodatnega časa, ki ga imajo na voljo po upokojitvi (Zannella, 2015). Nadalje rezultati kažejo, da v času starševstva večino skrbi za otroke prevzamejo ženske. V Italiji je namreč prisotna tradicionalna 'ideologija spolov' (angl. *gender ideology*), ki vpliva na izrazito specializacijo dela moških in žensk: moški preživlja družino, medtem ko je ženska primarno odgovorna za neplačano delo (Haas, 2005). Državna podpora je pri zagotavljanju otroškega varstva skromna, zato se v Italiji mlade matere po rojstvu otroka pogosto umaknejo s trga dela. To se kaže tudi v eni izmed najnižjih stopenj zaposlenosti žensk v EU (Francavilla, Giannelli, Grotkowska, & Socha, 2011). Stopnja zaposlenosti žensk v Italiji ne začne naraščati niti potem, ko otroci odrastejo (Anxo et al., 2007).

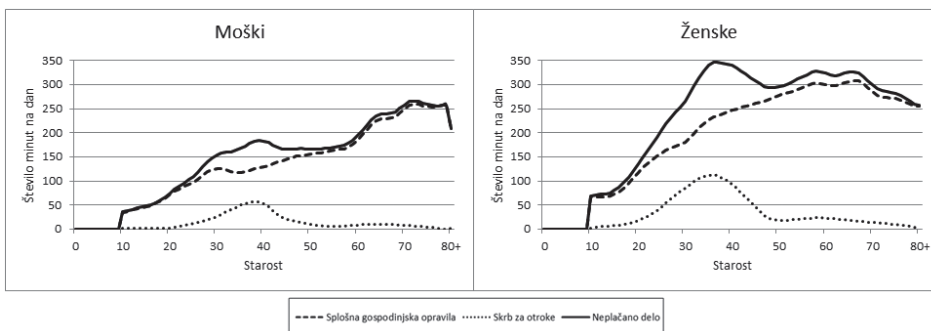
Na obliko starostnega profila za ženske močno vpliva tudi vloga kulturnega in institucionalnega okolja. Desni del Slike 1 razkriva, da je za ženske značilna bimodalna

oblika starostnega profila. Prvi vrh (oz. modus) je veliko bolj poudarjen kot pri moških, kar je posledica zgoraj omenjene delitve dela. Apps in Rees (2005) npr. ugotovita, da je oblika moškega in ženskega starostnega profila za Veliko Britanijo precej podobna, če iz neplačanega dela izključimo skrb za otroke.

Močno 'ideologijo spolov' v Italiji potrjuje še en vzorec: razlike med proizvodnjo storitev neplačanega dela moških in žensk se pojavijo že v najstniških letih. Tega ni mogoče pojasniti z drugačno razporeditvijo časa moških in žensk med posamezne aktivnosti, saj posamezniki do 15. leta starosti še ne vstopijo na trg dela, obenem pa približno enako časa namenijo obveznemu izobraževanju. Tradicionalna vloga žensk je torej vidna že v mladosti.

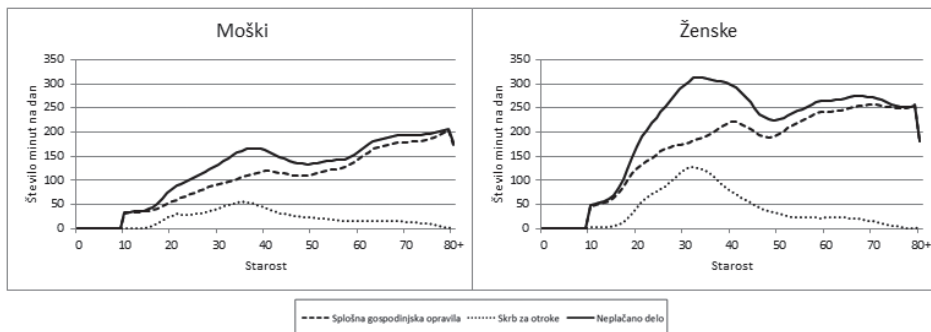
Ker je oblika starostnih profilov proizvodnje storitev neplačanega dela med državami zelo podobna, na Slikah 2 in 3 prikažemo rezultate za Nizozemsko in Veliko Britanijo, vendar jih dodatno ne razlagamo. Izstopa le dejstvo, da je v Italiji pri ženskah prvi vrh nižji kot drugi (v nasprotju z Nizozemsko in Veliko Britanijo), kar je verjetno posledica šibke podpore države pri zagotavljanju zdravstvene in dolgoročne oskrbe starejših v Italiji.

Slika 2: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela in njegovi dve podkategoriji (v minutah na dan) na Nizozemskem, 2005

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Slika 3: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela in njegovi dve podkategoriji (v minutah na dan) v Veliki Britaniji, 2005

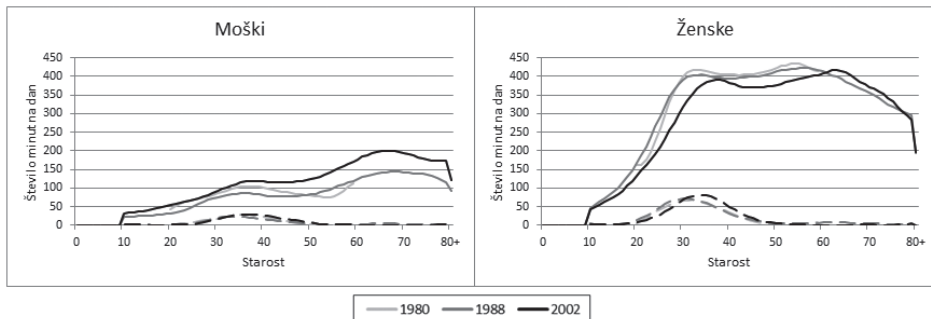
Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

3.2 Proizvodnja storitev neplačanega dela v času

3.2.1 Italija

Razvoj proizvodnje storitev neplačanega dela (ter podkategorije 'skrb za otroke') v času za Italijo je prikazan na Sliki 4. V letu 1980 je vzorec vključeval samo posameznike, stare od 20 do vključno 59 let, zato je tudi starostni profil ocenjen le za ta starostni razpon.

Slika 4: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela ter njegove podkategorije 'skrb za otroke' v času (1980-2002) v Italiji (v minutah na dan)

Opomba: prekinjene linije označujejo 'skrb za otroke', polne linije pa 'neplačano delo' skupaj ('skrb za otroke' + 'splošna gospodinjstva opravila').

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Za moške je od leta 1980 do 2002 značilen porast neplačanega dela. Največji porast je opazen pri moških nad 40. letom starosti, in sicer za približno eno uro na dan. Nasprotno so ženske v opazovanem obdobju čas, ki ga namenijo neplačanemu delu, zmanjšale – še posebej v času starševstva. Izjema so ženske, starejše od 60 let, pri katerih se je obseg neplačanega dela povečal. Najverjetneje je to posledica premika drugega vrha v poznejša leta zaradi višje stopnje zaposlenosti starejših žensk (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015) ter posledično naraščajoče upokojitvene starosti (OECD, 2011).

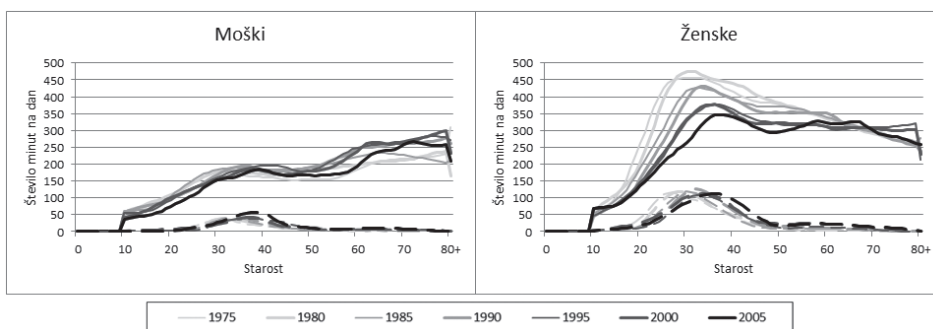
Drugi trend, opazen pri ženskah, je posledica odločitev o ključnih življenjskih dogodkih. Tekom let je želja žensk po višji izobrazbenosti in karieri postala veliko bolj izrazita in družbeno sprejemljiva, zato je odločitev o zapoznelem starševstvu vse bolj pogost fenomen v dandanašnji družbi (Sobotka, 2010). Ker se s starševstvom občutno poveča proizvodnja storitev neplačanega dela, je učinek poznejšega starševstva jasno viden v starostnem profilu in je izražen kot premik prvega vrha v poznejša leta. V opazovanem obdobju 1980–2002 se je v Italiji povprečna starost ženske ob rojstvu otroka povišala za okoli tri leta (Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok po narodnosti, 2015).

Kljub določeni konvergenci v zadnjih desetletjih ostaja proizvodnja storitev neplačanega dela v Italiji močno spolno segregirana. Leta 2002 so bile največje razlike med spoloma v starosti med 30. in 55. letom starosti, kjer so ženske neplačanemu delu v povprečju še zmeraj namenile vsaj 4 ure na dan več kakor moški. To nakazuje na počasno spreminjanje tradicionalnega pogleda na vlogo moških in žensk v družbi.

3.2.2 Nizozemska

Povečevanje proizvodnje storitev neplačanega dela moških na Nizozemskem ni tako izrazito kot v Italiji. Levi del Slike 5 prikazuje, da se je proizvodnja moških povečevala predvsem od leta 1975 do 1995, nato se je trend naraščanja ustavil oz. v letu 2005 postal celo negativen. Proizvodnja storitev neplačanega dela je tako v tem obdobju (razen za moške nad 60 let) ostala dokaj nespremenjena, predvsem zaradi naraščajoče stopnje zaposlenosti (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015). Na Nizozemskem je za moške prvi vrh mnogo bolj izrazit kot v Italiji, opazen pa je tudi njegov premik v desno kot posledica poznejšega starševstva (iz sredine 30-ih let starosti v pozna 30-ta leta). Podoben premik je opazen tudi pri ženskah, katerih povprečna starost ob rojstvu otroka se je v opazovanem obdobju povečala za skoraj tri leta (Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok po narodnosti, 2015).

Slika 5: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela ter njegove podkategorije 'skrb za otroke' + 'splošna gospodinjska opravila' v času (1975-2005) na Nizozemskem (v minutah na dan)

Opomba: prekinjene linije označujejo 'skrb za otroke', polne linije pa 'neplačano delo' skupaj ('skrb za otroke' + 'splošna gospodinjska opravila').

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Za ženske je močan trend padanja proizvodnje storitev neplačanega dela značilen predvsem v obdobju starševstva, medtem ko se vzorci proizvodnje za starejše ženske niso bistveno spremenili. Starostni profili kažejo izrazito poudarjen prvi vrh, medtem ko je za razliko od Italije drugi vrh neizrazit oz. skorajda ne obstaja. Kaže, da ženske v Italiji po upokojitvi velik del dodatno razpoložljivega časa namenijo neplačanemu delu, ženske na Nizozemskem pa se raje odločijo za več prostega časa.

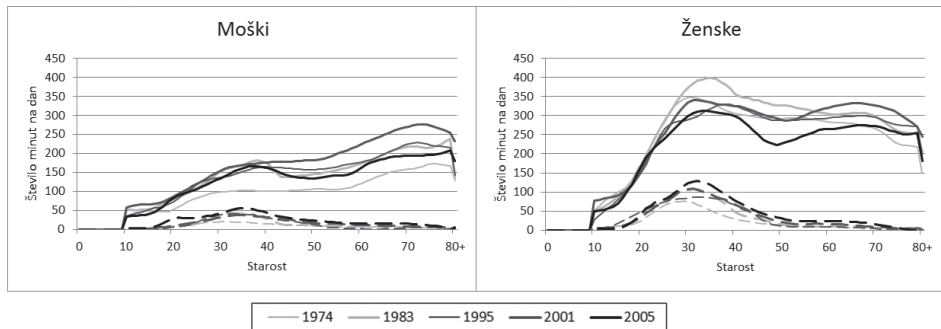
Ženske so proizvodnjo storitev neplačanega dela zmanjšale predvsem zaradi večje udeležbe na trgu dela (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015). Nizozemska je v 1990-ih sprejela sklop ukrepov na področju dela in družine s poudarkom na enakopravnosti spolov. Spodbujala se je aktivna udeležba tako moških kot žensk na trgu dela, čeprav so ženske veliko pogosteje zaposlene s krajšim delovnim časom (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015; Pascall & Lewis, 2004; Plantenga, Schippers, & Siegers, 1999).

Kljub bolj aktivni vlogi žensk na trgu dela le te še zmeraj opravljajo več neplačanega dela kot moški, vendar pa razlike med spoloma niso tako izrazite kot v Italiji. Od leta 1975, ko je povprečna razlika v proizvodnji med moškimi in ženskami v določenih starostih lahko znašala tudi do 6 ur na dan, te razlike v letu 2005 niso znašale več kot 3 ure na dan.

3.2.3 Velika Britanija

Podobne trende kot v Italiji in na Nizozemskem je mogoče opaziti tudi v Veliki Britaniji. V zadnjih desetletjih 20. stoletja so moški postopoma povečevali svojo udeležbo pri opravljanju neplačanega dela, medtem ko se je med letoma 2001 in 2005 obseg njihovega neplačanega dela bistveno zmanjšal (levi del Slike 6). Še vedno pa so moški leta 2005 v povprečju neplačanemu delu namenili tudi do eno uro na dan več kot v letu 1974.

Slika 6: Povprečna proizvodnja storitev neplačanega dela ter njegove podkategorije 'skrb za otroke' v času (1974-2005) v Veliki Britaniji (v minutah na dan)

Opomba: prekinjene linije označujejo 'skrb za otroke', polne linije pa 'neplačano delo' skupaj ('skrb za otroke' + 'splošna gospodinjstva opravila').

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Državni paket reform je konec 1990-ih let spodbujal večjo udeležbo žensk na trgu dela z zagotavljanjem otroškega varstva ter prožnih oblik dela (Lewis, Knijn, Martin, & Ostner, 2008). Čeprav je dostopnost cenovno ugodnega javnega varstva še zmeraj premajhna, pa je zaposlenost žensk na trgu dela med najvišjimi v Evropi (Crompton & Lyonette, 2006). Ženske so na večjo udeležbo na trgu dela odgovorile z zmanjšanjem časa za opravljanje neplačanega dela, vendar pa je bila ta sprememba manjša kot na Nizozemskem. Tudi v Veliki Britaniji je v obdobju 1974-2005 opazen premik prvega vrha v višjo starost (povprečna starost žensk ob rojstvu otroka se je v tem obdobju povišala za skoraj 3 leta) (Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok po narodnosti, 2015).

Naštete spremembe so vplivale na zmanjšanje razlik med obema spoloma v proizvodnji storitev neplačanega dela. Leta 2005 so povprečne razlike za osebe v delovni starosti (20-64 let) znašale do največ približno 2,5 uri na dan, za mlajše in starejše pa do 1,5 ure na dan.

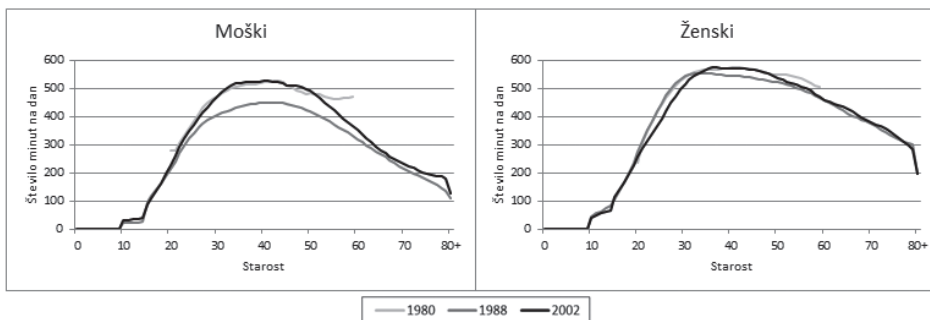
3.3 Obseg skupnega dela v času

Posamezniki lahko svoj čas namenijo dvema oblikama dela: neplačanemu in plačanemu delu. Seštevek obeh je skupno delo, ki ga posameznik opravi v dnevu. V nadaljevanju bomo prikazali, kako sta aktivnejša vloga moških v proizvodnji storitev neplačanega dela ter višja udeležba žensk na trgu dela vplivali na vzorce skupnega dela v zadnjih desetletjih. Pri interpretaciji rezultatov uporabljamo štiri 10-letne starostne razrede med 20. in 59. letom starosti. Posamezniki v tej starosti so običajno udeleženi v obeh oblikah dela, zato pričakujemo, da bodo spremembe v proizvodnji storitev neplačanega in plačanega dela najbolj vplivale prav na njih.

V Italiji (Slika 7) je bila v preučevanem časovnem obdobju sprememba skupnega dela za oba spola zanemarljiva. Leta 1988 so moški v primerjavi z letom 1980 manj časa namenili plačanemu delu in s tem tudi skupnemu delu. Temu je sledilo obdobje porasta skupnega dela, ki je izničilo vpliv padca v prejšnjem desetletju. Moški so tako leta 2002 skupnemu delu namenili približno toliko časa kot v letu 1980. Izjema so bili moški v starostni skupini 50-59 let, kjer je bila celotna sprememba negativna. Za njih velja, da se jim je udeležba na trgu dela znižala bolj, kot pa se jim je na drugi strani povečala proizvodnja storitev neplačanega dela (Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti, 2015).

Pri ženskah se v opazovanem obdobju obseg skupnega dela ni bistveno spremenil, kar pomeni, da je bilo povečanje plačanega dela približno enako kot zmanjšanje proizvodnje storitev neplačanega dela. Izjema so ženske med 20. in 29. letom starosti, kjer je skupno delo celo padlo, predvsem kot posledica nižje proizvodnje storitev neplačanega dela.

Slika 7: Povprečen obseg opravljenega skupnega dela v času (1980-2002) v Italiji (v minutah na dan)

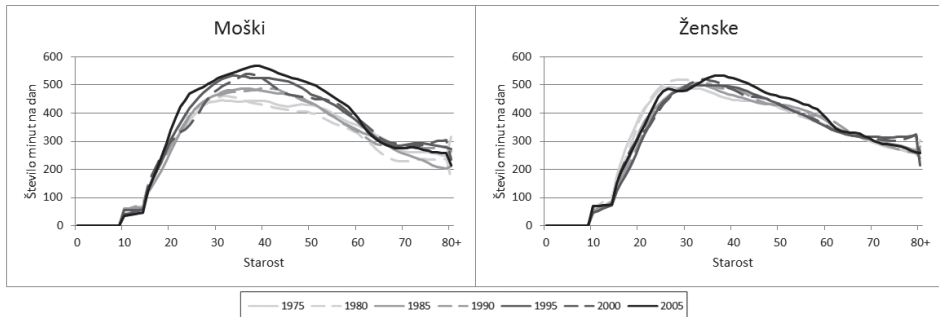

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Slika 8 pokaže, da so bile spremembe v obsegu skupnega dela na Nizozemskem veliko bolj izrazite kot v Italiji, saj so tako moški kot ženske med 20. in 59. letom starosti leta 2005 skupnemu delu namenili več časa kot leta 1975. Sprememba je bila bolj občutna za moške (od približno 1 do 2 uri na dan), medtem ko so ženske obseg skupnega dela povečale za največ okoli 1 uro na dan (zaradi močnega padca neplačanega dela so ženske med 20. in 29. letom starosti skupnemu delu namenile celo manj časa). Moški so namreč v tem

obdobju povečali količino plačanega dela⁴ in ohranili približno enako raven neplačanega dela (Slika 5, levo), medtem ko so ženske povečale količino plačanega (ne prikazujemo posebej), ampak obenem izrazito znižale količino neplačanega dela (Slika 5, desno).

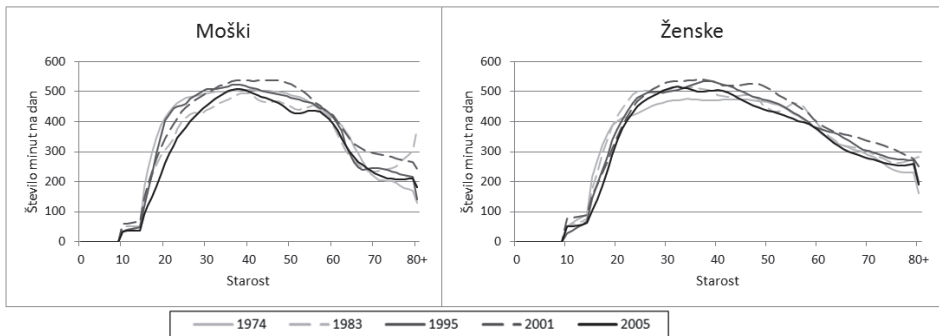
Slika 8: Povprečen obseg opravljenega skupnega dela v času (1975-2005) na Nizozemskem (v minutah na dan)

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Kot je razvidno iz Slike 9, je obseg skupnega dela za moške v Veliki Britaniji v času nihjal. Moški so v zadnjih desetletjih zmanjšali povprečen čas, ki ga namenijo plačanemu delu. To je mogoče, ker je za Veliko Britanijo značilen dolg delovnik (Crompton & Lyonette, 2006), ki pa se je (na podlagi MTUS podatkov) od leta 1974 skrajšal. To je prevladalo nad učinkom povečane proizvodnje storitev neplačanega dela, tako da se je obseg skupnega dela moških v opazovanem obdobju znižal. Tudi za obseg skupnega dela žensk je bilo značilno nihanje med posameznimi leti, vendar pa je bila končna sprememba pozitivna (razen za starostno skupino od 50 do 59 let). To nakazuje, da je bil porast opravljenega plačanega dela večji kot padec opravljenega neplačanega dela.

Slika 9: Povprečen obseg opravljenega skupnega dela v času (1974-2005) v Veliki Britaniji (v minutah na dan)

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

⁴ Plačanega dela ne prikazujemo ločeno; gre za razliko med skupnim delom (prikazanim na Sliki 8) in neplačanim delom (prikazanim na Sliki 5).

Poleg primerjave v času se osredotočimo tudi na primerjavo obsega skupnega dela med spoloma. Zanima nas, ali je obremenitev s skupnim delom med moškimi in ženskami enaka ali pa ženske nosijo 'dvojno breme'. V Tabeli 1, 2 in 3 prikazujemo povprečne dnevne razlike v skupnem delu med spoloma. Pozitivne vrednosti pomenijo, da ženske opravijo več skupnega dela kot moški, negativne vrednosti pa ravno nasprotno.

Tabela 1: *Razlike v povprečnem obsegu opravljenega skupnega dela (v minutah na dan) med spoloma po starostnih skupinah ter v času (1980-2002), Italija*

Leto/Starostna skupina	20-30	30-40	40-50	50-60
1980	36	69	77	41
1988	97	118	94	118
2002	23	55	39	80

Italija izstopa kot država, kjer so ženske skupnemu delu namenile več časa kakor moški, kar velja za vse starostne skupine ter za vsa preučevana leta. Razlike med spoloma so se od leta 1980 do 2002 zmanjšale z izjemo starostne skupine 50-59 let. Kljub temu, da ženske v Italiji opravijo več skupnega dela kot moški, pa le te ne nosijo 'dvojnega bremena'. Namreč, v Italiji zaradi tradicionalne delitve dela ženske sicer veliko časa namenijo neplačanemu delu, vendar pa na drugi strani namenijo plačanemu delu precej manj časa kot moški. Ženske v Italiji tako niso 'obremenjene' z obema vrstama dela, temveč predvsem z neplačanim delom.

Tabela 2: *Razlike v povprečnem obsegu opravljenega skupnega dela (v minutah na dan) med spoloma po starostnih skupinah ter v času (1975-2005), Nizozemska*

Leto/Starostna skupina	20-30	30-40	40-50	50-60
1975	96	61	-13	17
1980	89	59	51	10
1985	46	16	-22	15
1990	25	30	-14	6
1995	-13	-14	-50	-30
2000	39	-11	-8	-42
2005	-19	-39	-28	-26

Tabela 3: *Razlike v povprečnem obsegu opravljenega skupnega dela (v minutah na dan) med spoloma po starostnih skupinah ter v času (1974-2005), Velika Britanija*

Leto/Starostna skupina	20-30	30-40	40-50	50-60
1974	-33	-27	-33	-10
1983	92	66	22	-17
1995	-14	18	-2	-8
2001	38	9	-18	-10
2005	61	12	12	-3

Zaradi različnega kulturnega okolja ter pogleda na delitev vlog med spoloma je na Nizozemskem in v Veliki Britaniji obseg skupnega dela med moškimi in ženskami veliko bolj podoben kot v Italiji. Razlike so najmanjše v Veliki Britaniji, kjer so moški in ženske približno enako delovno obremenjeni (z izjemo starostne skupine 20–29 let). V Veliki Britaniji so na začetku opazovanega obdobja 1974–2005 skupnemu delu več časa namenjali moški, na koncu pa ženske. Ravno obratno velja za Nizozemsko, ki – predvsem v letu 2005 – izstopa kot država, kjer moški delajo več kot ženske. Koncepta ‘dvojnega bremena’ žensk tako za Nizozemsko in Veliko Britanijo ne moremo potrditi, saj so moški aktivno udeleženi v obeh oblikah dela, razlike v obsegu skupnega dela med spoloma pa so razmeroma majhne v vseh starostnih razredih.

3.4 Potrošnja in neto transferji storitev neplačanega dela

Ko vzorce proizvodnje storitev neplačanega dela dopolnimo z vzorci potrošnje, dobimo sliko medgeneracijskih transferjev. Potrošnja storitev neplačanega dela je običajno najvišja v otroštvu in starosti, ko je približno dvakrat višja kot v delovni starosti. Ker so vzorci potrošnje po starosti med državami podobni, se razlike v neto transferjih pojavijo predvsem zaradi razlik v proizvodnji.

Če proizvodnjo odštejemo od potrošnje storitev neplačanega dela v posamezni starosti in po spolu, dobimo starostni profil neto transferjev, ki kaže, ali je oseba določene starosti neto dajalec ali neto prejemnik nedenarnih transferjev v obliki storitev neplačanega dela. Če posameznik določene starosti potroši več kot proizvede, del svoje potrošnje dobi v obliki transferjev storitev neplačanega dela od drugih oseb. V tem primeru je vrednost neto transferjev pozitivna, saj prejme več transferjev od drugih, kot pa jih drugim da. Obratno velja za osebe z negativno vrednostjo neto transferjev (Hammer et al., 2013).

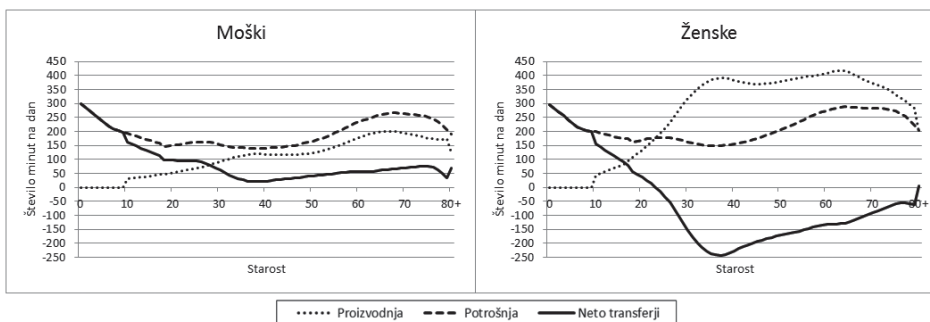
Za otroke so značilne visoke pozitivne vrednosti neto transferjev, saj ne opravljajo oz. opravljajo le malo neplačanega dela, medtem ko trošijo veliko. Ker ne morejo samostojno vzdrževati svoje potrošnje, so odvisni od transferjev storitev neplačanega dela, ki jih prejmejo od drugih, predvsem od svojih staršev. Neto transferji so najvišji za najmlajše otroke, nato pa se s starostjo zmanjšujejo. Čeprav otroci trošijo podobno količino storitev neplačanega dela kot starejši, pa prejmejo občutno več transferjev – starejši si namreč velik del svoje potrošnje pokrijejo z lastno proizvodnjo.

Potrošnja starejših prebivalcev je odvisna tudi od pomoči, ki jo le ti prejemajo pri administrativnih, zdravstvenih in drugih aktivnostih, povezanih z gospodinjstvom (kot npr. pomoč pri gospodinskih opravilih, prevoz in spremstvo k zdravniku, ipd.). Če starejšim pri tem pomagajo drugi gospodinski člani, to povečuje njihovo potrošnjo storitev neplačanega dela. Večjo potrošnjo bi torej pričakovali v državah, kjer je javni sistem za oskrbo starejših slabše organiziran ali cenovno težko dostopen, saj bodo v tem primeru starejši prejeli predvsem privatno, nedenarno pomoč v obliki neplačanega dela (Zagheni et al., 2015).

Po približno 20. letu starosti se vzorci med obema spoloma začnejo razlikovati. Ženske začnejo proizvajati več storitev neplačanega dela kot ga potrošijo, tako da del svoje proizvodnje namenijo drugim. Transferji so najvišji v obdobju starševstva. Na primer, ženske v Italiji v poznih tridesetih letih povprečno opravijo do okoli 6,5 ur neplačanega dela na dan, od tega so same deležne le okoli 40 % storitev proizvedenega neplačanega dela, ostalo pa prenesejo svojim otrokom, manjši delež pa tudi partnerjem. Preneseni transferji nato začnejo postopoma padati vse do približno 80. leta starosti, ko je njihova vrednost približno 0. To se zgodi, ker starejše ženske pogosto ne živijo z drugimi družinskimi člani, tako da lahko proizvedene storitve neplačanega dela v celoti potrošijo same.

Na Sliki 10 prikazujemo vzorce proizvodnje, potrošnje in neto transferjev storitev neplačanega dela v Italiji za leto 2002. Ker predpostavljamo, da je potrošnja storitev neplačanega dela znotraj gospodinjstva enaka za oba spola, se starostna profila potrošnje za moške in ženske razlikujeta le zaradi vpliva različne strukture gospodinjstev (Zannella, 2015). Najvišjo potrošnjo storitev neplačanega dela imajo najmlajši otroci (v povprečju do 5 ur dnevno⁵), potem pa se potrošnja začne s starostjo zmanjševati. Najnižjo vrednost doseže okoli 35. leta starosti za ženske in nekaj let kasneje za moške (ker je moški partner v povprečju nekaj let starejši od ženske), ko potrošnja storitev neplačanega dela znaša največ 2,5 uri na dan. V tej starosti se ljudje ponavadi odločijo za starševstvo, kar poveča velikost gospodinjstev. Tako je celotno neplačano delo, ki ga opravi gospodinjstvo (starša), razdeljeno med več oseb, kar posledično znižuje vrednost potrošnje posameznega člana gospodinjstva (Hammer et al., 2015).

Slika 10: Povprečna proizvodnja, potrošnja in neto transferji storitev neplačanega dela (v minutah na dan) za moške (levo) in ženske (desno), Italija, 2002

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

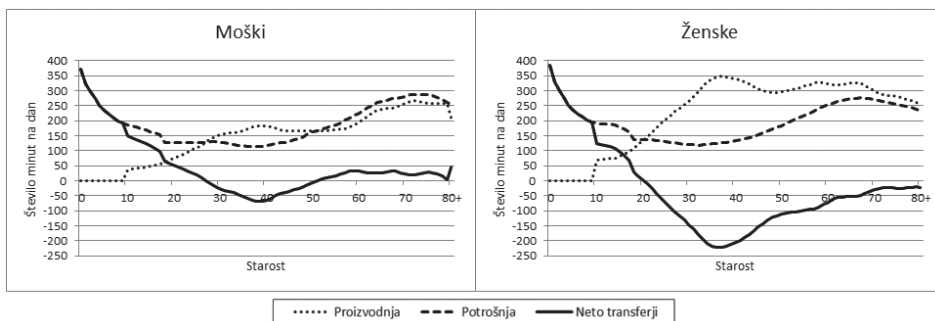
⁵ Ker je starostni profil za Italijo ocenjen na podlagi 'enostavnih' MTUS podatkov, ki dajejo slabšo oceno potrošnje do 18. leta, je potrošnja najmlajših otrok verjetno še večja (tudi do okoli 6,5 ur na dan za Italijo).

Potrošnja začne nato naraščati in doseže vrh približno okoli 65. leta starosti, ko znaša približno 5 ur na dan za oba spola, nato pa začne po 70. letu starosti ponovno upadati. Visoka potrošnja je mogoča, ker starejše prebivalstvo tudi opravi velike količine neplačanega dela zaradi dodatnega časa, ki jim ga omogoča upokožitev. Poleg tega pogosto živijo samo še s partnerjem ali sami, saj so se njihovi otroci že odselili od doma, tako se celotna proizvodnja gospodinjstva razporedi med manj oseb in je zato na osebo višja.

Medtem ko ženske svojo potrošnjo storitev neplačanega dela vzdržujejo same od svojega otroštva naprej, pa to ne velja za moške. Tradicionalna delitev vlog med spoloma je v Italiji jasno razvidna tudi v starostnih profilih neto transferjev storitev neplačanega dela. Moški v Italiji so glede transferjev tekom celotnega življenja neto prejemniki. Njihova potrošnja namreč presega njihovo proizvodnjo v vseh starostih, tudi v obdobju starševstva. Takrat transferji običajno dosežejo najnižjo (negativno) vrednost zaradi dveh razlogov: nizke potrošnje ter visoke proizvodnje. To pomeni, da posamezniki ne prejemajo neto transferjev, temveč del svoje presežne proizvodnje prenesejo drugim, večinoma svojim otrokom.

Tudi moški na Nizozemskem in v Veliki Britaniji (Slika 11 in 12) so velik del svojega življenja odvisni od transferjev storitev neplačanega dela, vendar pa od približno 30. do 50. leta starosti – v nasprotju z moškimi v Italiji – sami vzdržujejo svojo potrošnjo storitev neplačanega dela. V teh letih svojo presežno proizvodnjo prenesejo predvsem otrokom, kar kaže na večjo enakost pri delitvi opravil neplačanega dela med spoloma kot v Italiji. Od 50. leta naprej so moški v vseh treh državah delno odvisni od transferjev storitev neplačanega dela, čeprav so le ti veliko nižji kot transferji otrokom. Ta odvisnost je najmočnejša v Italiji in zelo majhna v Veliki Britaniji. V Italiji je oskrba starejših predvsem v domeni družine, kar povečuje potrošnjo in transferje storitev neplačanega dela, medtem ko imajo na Nizozemskem in v Veliki Britaniji pri zagotavljanju dolgoročne oskrbe starejših veliko bolj pomembno vlogo tudi javne ustanove (Bettio & Verashchagina, 2012).

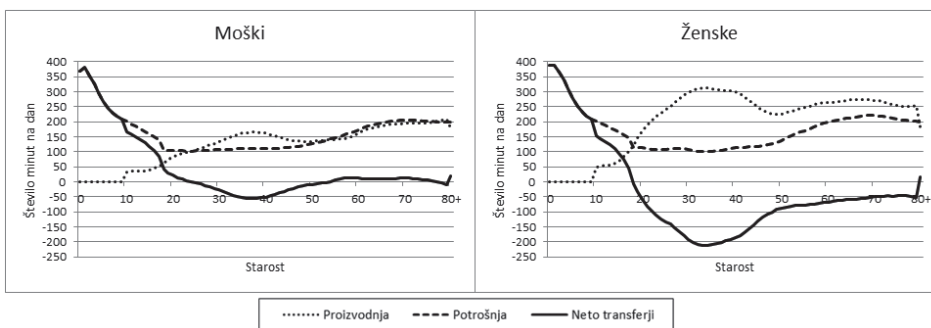
Slika 11: *Povprečna proizvodnja, potrošnja in neto transferji storitev neplačanega dela (v minutah na dan) za moške (levo) in ženske (desno), Nizozemska, 2005*

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Tudi pri ženskah se pojavljajo razlike v velikosti transferjev ter dolžini primanjkljaja oz. presežka življenjskega cikla. Ženske v Veliki Britaniji prej dosežejo obdobje, ko njihova proizvodnja presega potrošnjo, in sicer malo pred 20. letom starosti. Sledijo prebivalke Nizozemske in Italije, za katere se doba neodvisnosti začne približno 5 let kasneje kot v Veliki Britaniji. Razlog za to je predvsem visoka potrošnja žensk v Italiji do 30. leta starosti, ki je občutno višja kot v drugih dveh državah. Možen razlog je to, da se mladi v Italiji od staršev odseljujejo kasneje kot na Nizozemskem in v Veliki Britaniji, kar pomeni, da lahko prejmejo in potrošijo večje količine storitev neplačanega dela, ki ga opravijo drugi družinski člani (Delež mladih, ki živijo s starši, po spolu in narodnosti, 2015).

Slika 12: Povprečna proizvodnja, potrošnja in neto transferji storitev neplačanega dela (v minutah na dan) za moške (levo) in ženske (desno), Velika Britanija, 2005

Vir: MTUS podatkovna baza, 2015; Eurostat, *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*, 2015c

Tradicionalna delitev dela med ženske in moške v Italiji je razvidna tudi pri primerjavi starostnih profilov žensk med tremi državami. Ženske v Italiji od približno 40. leta starosti naprej drugim osebam namenijo občutno več transferjev storitev neplačanega dela kot Nizozemke in Britanke, kar velja vse do konca njihovega življenja. Ker je stopnja zaposlenosti žensk v Italiji najnižja, imajo za opravljanje neplačanega dela na voljo več časa kot ženske na Nizozemskem in v Veliki Britaniji.

Primerjava neto transferjev Italije, Nizozemske in Velike Britanije pokaže, da kulturno in institucionalno okolje vplivata na velikost medgeneracijskih transferjev ter starostna obdobja, v katerih so za moške in ženske neto transferji pozitivni in v katerih negativni. Kljub temu imajo vzorci neto transferjev v treh opazovanih državah dve bistveni skupni značilnosti: prvič, nedenarni transferji v obliki storitev neplačanega dela potekajo od žensk k moškim, kar je ravno nasprotno kot pri tržni proizvodnji, ki jo zajema bruto domači proizvod. Drugič, tako kot pri tržni proizvodnji tudi transferji storitev neplačanega dela med generacijami potekajo v smeri od prebivalcev v delovni starosti k otrokom in starejšim prebivalcem. V analizo transferjev je tako nujno poleg plačanega vključiti tudi neplačano delo, da dobimo celotno in nepristransko sliko o transferjih med obema spoloma ter med ljudmi različnih starosti.

4 ZAKLJUČEK

Vključitev neplačanega dela v ekonomsko analizo omogoča celovito merjenje medgeneracijske solidarnosti, saj le ta ne poteka izključno preko trga v obliki ekonomskih transferjev, temveč pomembno vlogo igrajo tudi nedenarni transferji v obliki neplačanega dela. Ker so ženske tradicionalno opravljale večji delež neplačanega dela kakor moški, vključitev neplačanega dela vodi do celostne in nezavajajoče slike transferjev med spoloma.

V članku analiziramo vzorce neplačanega dela po starosti (med generacijami), med spoloma in v času, kar je relativno novo in neraziskano področje. Ko neplačanemu dodamo plačano delo, dobimo obseg skupnega dela. Naša analiza tako zajema celovit pregled starostne porazdelitve neplačanega dela in njegovo dopolnjevanje v skupen obseg dela. Ugotovimo, da so se vzorci neplačanega dela v zadnjih desetletjih močno spremenili. Ženske so znatno povečale svojo udeležbo na trgu dela, kar je vodilo do padca proizvodnje storitev neplačanega dela. Padec je bil najbolj občuten na Nizozemskem, kjer se je tudi najbolj povišala udeležba žensk na trgu dela. Hkrati se je povečala proizvodnja storitev neplačanega dela moških, kar je še posebej opazno v Italiji in v Veliki Britaniji. Na Nizozemskem moški niso bistveno zmanjšali časa na trgu dela in je zato tudi njihov čas, namenjen opravljanju neplačanega dela, ostal skorajda nespremenjen. Pri proizvodnji storitev neplačanega dela je izrazit tudi trend premika prvega vrha v poznejša leta kot posledica odločitve o poznejšem starševstvu.

Seštevek neplačanega in plačanega dela je skupno delo, z analizo katerega smo preverjali koncept enake delovne obremenjenosti med spoloma ter obstoj 'dvojnega bremena' žensk (ena 'izmena' na trgu dela in potem še druga 'izmena' doma v obliki neplačanega dela). Na Nizozemskem in v Veliki Britaniji je skupni obseg dela podoben za oba spola, kar pomeni, da je obremenitev žensk in moških podobna. V Italiji ženske sicer opravijo več skupnega dela kot moški, vendar pa so obremenjene predvsem z neplačanim delom. V treh izbranih državah ženske torej ne nosijo 'dvojnega bremena', je pa v Italiji obseg bremena pri ženskah znatno večji kot pri moških.

Proizvodnjo storitev neplačanega dela po starosti dopolnimo s porazdelitvijo potrošnje in neto transferjev. Vzorci potrošnje so si v vseh treh državah zelo podobni. Starostni profil ima obliko črke U, kar pomeni, da je potrošnja storitev neplačanega dela najvišja v mladosti in starosti, posamezniki v delovni starosti pa trošijo najmanj storitev neplačanega dela v celotnem življenjskem ciklu. Razlika med potrošnjo in proizvodnjo so neto transferji storitev neplačanega dela. Le ti se razlikujejo tako med spoloma kot tudi med državami. Medtem ko je v otroštvu velik del potrošnje financiran skozi transferje storitev neplačanega dela, pa se po približno 20. letu starosti vzorci med spoloma začnejo spreminjati. Ženske začnejo proizvajati več kakor trošijo in tako začnejo dajati drugim, medtem ko moški večino svojega življenja prejemajo več kot dajejo. Kulturno in institucionalno okolje držav imata velik vpliv na vzorce neto transferjev. Najbolj izstopa Italija, kjer se tradicionalna delitev vlog med spoloma ter šibka podpora države kažeta v močni odvisnosti moških od transferjev storitev neplačanega dela ter ogromnih količinah transferjev, ki jih drugim družinskim članom zagotavljajo ženske. Kljub razlikam med državami pa velja, da nedenarni transferji tečejo v smeri od žensk k moškim ter od prebivalcev v delovni starosti k mladim in (naj)starejšim.

Posamezniki obema oblikama produktivnega dela skupaj (na trgu in doma) namenjajo velik del svojega dneva. Odločitve o razdelitvi časa med plačanim in neplačanim delom se medsebojno prepletajo, zato mora oblikovanje ukrepov ekonomske politike temeljiti tako na analizi vzorcev plačanega kot tudi neplačanega dela. Na primer, reforme, ki spodbujajo večjo udeležbo žensk na trgu dela, morajo upoštevati zmanjševanje časa, ki ga ženske v obliki neplačanega dela namenijo skrbi za otroke, kar je posledično povezano s potrebo po zagotavljanju oskrbe otrok v formalni obliki. Pozornost naj bo namenjena ukrepom in praksam v povezavi s porodniškimi dopusti, varstvom otrok ter prožnimi ureditvami dela, ki ženskam v času starševstva pomagajo pri usklajevanju njihovega družinskega in poklicnega življenja. Vedno pomembnejše je npr. tudi področje dolgotrajne oskrbe, ki v veliki meri poteka v neformalnih oblikah pomoči s strani drugih družinskih članov. Ker je vpogled v preplet plačanega in neplačanega dela trenutno zelo omejen, a hkrati izredno pomemben pri oblikovanju ustreznih reform in ukrepov ekonomske politike, poudarjamo pomembnost nadaljnjega merjenja in preučevanja uporabe časa posameznikov tudi v prihodnje.

LITERATURA IN VIRI

Ahmad, N., & Koh, S. (2011). Incorporating Estimates of Household Production of Non-Market Services into International Comparisons of Material Well-Being. *OECD Statistics Working Paper No. 7*. Najdeno 20. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://dx.doi.org/10.1787/5kg3h0jgk87g-en>

Anxo, D., Flood, L., Mencarini, L., Pailhé, A., Solaz, A., & Tanturri, M. L. (2007). Time allocation between work and family over the life-cycle: a comparative gender analysis of Italy, France, Sweden and the United States. *IZA Discussion Paper Series No. 3193*. Najdeno 20. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://ftp.iza.org/dp3193.pdf>

Apps, P., & Rees, R. (2005). Gender, time use, and public policy over the life cycle. *Oxford Review of Economic Policy*, 21(3), 439–461.

Becker, G. S. (1965). A Theory of the Allocation of Time. *The Economic Journal*, 75(299), 493–517.

Bettio, F., & Verashchagina, A. (2012). *Long-Term Care for the elderly. Provisions and providers in 33 European countries; European Commission's Expert Group on Gender and Employment Issues (EGGE)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Bloom, D. E., & Canning, D. (2005). Global Demographic Change; Dimensions and Economic Significance. *Harvard Initiative for Global Health Working Paper No. 1*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu http://www.rientrodolce.org/documenti_riservati/populationandeconomics.pdf

Bloom, D.E., Canning, D., & Fink, G. (2010). Implications of population ageing for economic growth. *Oxford Review of Economic Policy*, 26(4), 583-612.

Burda, M., Hamermesh, D. S., & Weil, P. (2013). Total work and gender: facts and possible explanations. *Journal of Population Economics*, 26(1), 239–261.

Crompton, R., & Lyonette, C. (2006). Work-life 'balance' in Europe. *Acta Sociologica*, 49(4), 379–393.

Dex, S. (2009). Review of future of paid and unpaid work, informal work, homeworking, the place of work in the family (women single parents, workless households), benefits, work attitudes motivation and obligation. *Beyond Current Horizons*. Najdeno 21. decembra 2015 na spletnem naslovu http://www.beyondcurrenthorizons.org.uk/wp-content/uploads/ch4_dexshirely_paidunpaidwork20090116.pdf

Donehower, G. (2014). NTA/CWW Time Use and Gender Workshop [PowerPoint]. Najdeno 21. decembra 2015 na spletnem naslovu http://www.cww-dpru.uct.ac.za/sites/default/files/image_tool/images/74/Workshop_Africa_1_Orientation.pdf

Donehower, G., & Mejía-Guevara, I. (2011). Everybody Works: Gender, Age and Economic Activity. *Predstavljeno junija na European Population Conference 2012, Stockholm, Švedska*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://epc2012.princeton.edu/abstracts/120225>

Ehrenberg, G. R., & Smith, S. R. (2011). *Modern Labor Economics Theory and Public Policy*. Boston: Pearson.

Eurostat. (2015a). *Delež mladih, ki živijo s starši, po spolu in narodnosti*. Najdeno 28. decembra 2015 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_050&lang=en

Eurostat. (2015b). *Povprečna starost žensk ob rojstvu otrok po narodnosti*. Najdeno 22. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdde220&plugin=1>

Eurostat. (2015c). *Prebivalstvo dne 1. januarja, po starosti in spolu*. Najdeno 22. decembra 2015 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en

Eurostat. (2015č). *EUROPOP2013 Projekcije prebivalstva*. Najdeno 28. decembra 2015 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=proj_13npms&lang=en

Eurostat. (2015d). *Stopnje zaposlenosti po spolu in narodnosti*. Najdeno 22. decembra 2015 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_emp_a&lang=en

Fisher, K., & Gershuny, J. (2015). Multinational time use study – User's guide and documentation. *Centre for Time Use Research*. Najdeno 20. novembra 2014 na spletnem naslovu <http://www.timeuse.org/sites/ctur/files/9727/mtus-user-guide-r7-february-2015.pdf>

Francavilla, F., Giannelli, G. C., Grotkowska, G., & Socha, M. W. (2011). Use of time and value of unpaid family care work: a comparison between Italy and Poland. *IZA Discussion Paper Series No. 5771*. Najdeno 20. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://ftp.iza.org/dp5771.pdf>

Gál, R. I., Szabó, E., & Vargha, L. (2015). The age-profile of invisible transfers: The true size of asymmetry in inter-age reallocations. *The Journal of the Economics of Ageing*, 5, 98-104.

Giannelli, G. C., Mangiavacchi, L., & Piccoli, L. (2012). GDP and the value of family caretaking: how much does Europe care? *Applied Economics*, 44(16), 2111-2131.

Gimenez-Nadal, J. I., & Sevilla, A. (2012). Trends in time allocation: A cross-country analysis. *European Economic Review*, 56(6), 1338-1359.

Haas, B. (2005). The Work-Care Balance: Is it Possible to Identify Typologies for Cross-National Comparisons? *Current Sociology*, 53(3), 487-508.

Hammer, B., Prskawetz, A., & Freund, I. (2013). Reallocation of Resources Across Age in a Comparative European Setting. *WWWforEurope Working Papers Series No. 13*. Najdeno 21. decembra 2015 na spletnem naslovu http://www.foreurope.eu/fileadmin/documents/pdf/Working_papers/WWWforEurope_WPS_no013_MS12.pdf

Hammer, B., Prskawetz, A., & Freund, I. (2015). Production activities and economic dependency by age and gender in Europe: A cross-country comparison. *The Journal of the Economics of Ageing*, 5, 86-97.

Hill, E. J., Mårtinson, V. K., Ferris, M., & Baker, R. Z. (2004). Beyond the mommy track: The influence of new-concept part-time work for professional women on work and family. *Journal of Family and Economic Issues*, 25(1), 121–136.

Hochschild, A. R. (1997). *The time bind: When work becomes home and home becomes work*. New York: Metropolitan Books.

Hook, J. L. (2006). Care in context: Men's unpaid work in 20 countries, 1965–2003. *American Sociological Review*, 71(4), 639–660.

Kan, M. Y., Sullivan, O., & Gershuny, J. (2011). Gender convergence in domestic work: Discerning the effects of interactional and institutional barriers from large-scale data. *Sociology*, 45(2), 234–251.

Kluge, F. A. (2014). The economic lifecycle by gender-results combining monetary and time use estimates. *Comparative Population Studies*, 39(4), 707–726.

Lewis, J., Knijn, T., Martin, C., & Ostner, I. (2008). Patterns of development in work/family reconciliation policies for parents in France, Germany, the Netherlands, and the UK in the 2000s. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 15(3), 261–286.

Mason, A., & Lee, R. (2011). Population aging at the generational economy: key findings. V Mason, A. & Lee, R. (ur.), *Population Aging and the Generational Economy. A Global Perspective* (str. 3–31). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

Mason, A., Lee, R., Tung, A.-C., Lai, M.-S., & Miller, T. (2006). *Population aging and intergenerational transfers: Introducing age into national accounts*. Cambridge: National Bureau of Economic Research.

Miranda, V. (2011). Cooking, Caring and Volunteering: Unpaid Work Around the World. *OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 116*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://dx.doi.org/10.1787/5kghrjm8s142-en>

OECD. (2011). Pensionable Age and Life Expectancy, 1950-2050. V *Pensions at a Glance 2011: Retirement-income Systems in OECD and G20 Countries* (str. 19-37). Paris: OECD Publishing.

Pascall, G., & Lewis, J. (2004). Emerging Gender Regimes and Policies for Gender Equality in a Wider Europe. *Journal of Social Policy*, 33(3), 373–394.

Plantenga, J., Schippers, J., & Siegers, J. (1999). Towards an equal division of paid and unpaid work: the case of the Netherlands. *Journal of European Social Policy*, 9(2), 99–110.

Reid, M. G. (1934). *Economics of household production*. New York: J. Wiley & Sons.

Sambt, J., Hammer, B., Zannella, M., & Prskawetz, A. (2013). Production and Transfers through Unpaid Work by Age and Gender: A Comparative Analysis of Austria, Italy and Slovenia. *Predstavljeno na European Population Conference 2014, Budimpešta, Madžarska*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://epc2014.princeton.edu/papers/140821>

Saraceno, C., & Keck, W. (2008). The institutional framework of intergenerational family obligations in Europe: A conceptual and methodological overview. *Multilinks project Workpackage 1, WZB Berlin*. Najdeno 19. decembra 2015 na spletnem naslovu http://www.multilinks-project.eu/wp-content/uploads/2009/04/Report_Saraceno_Keck_Nov081.pdf

Sobotka, T. (2010). Shifting Parenthood to Advanced Reproductive Ages: Trends, Causes and Consequences. V Tremmel, J. (ur.), *A Young Generation Under Pressure? The financial Situation and the 'Rush Hour' of the Cohorts 1970-1985 in a Generational Comparison* (str. 129-154). Berlin: Springer Verlag.

Southerton, D., & Tomlinson, M. (2005). Pressed for time' – the differential impacts of a 'time squeeze'. *The Sociological Review*, 53(2), 215–239.

Swiebel, J. (1999). Unpaid Work and Policy-making: Towards a Broader Perspective of Work and Employment. *United Nations, Department of Economic and Social Affairs Discussion Paper No. 4*. Najdeno 24. decembra 2015 na spletnem naslovu <http://www.un.org/esa/desa/papers/1999/esa99dp4.pdf>

System of National Accounts. (2009). *System of National Accounts 2008*. New York: European Communities, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, United Nations and World Bank.

United Nations. (2013). *National Transfer Accounts Manual: Measuring and Analysing the Generational Economy*. New York: United Nations.

Vargha, L., Gál, R. I., & Crosby-Nagy, M. O. (2015, 19. december). National Time Transfer Accounts in 15 European countries [Video]. *AGENTA sestanek, Barcelona, Španija*. Najdeno na spletnem naslovu <http://www.ub.edu/ubtv/video/national-time-transfer-accounts-for-selected-eu-member-states>

Zannella, M. (2015). Reallocation of resources between generations and genders in the market and non-market economy. The case of Italy. *The Journal of the Economics of Ageing*, 5, 33-44.

Zagheni, E., & Zannella, M. (2013). The life cycle dimension of time transfers in Europe. *Demographic Research*, 29(35), 937–948.

Zagheni, E., Zannella, M., Movsesyan, G., & Wagner, B. (2015). *A Comparative Analysis of European Time Transfers Between Generations and Genders*. (s.l.): Springer Netherlands.

ZAHVALA

Avtorja sta bila v okviru AGENTA projekta podprta s strani Sedmega okvirnega programa Evropske skupnosti za raziskave, tehnološki razvoj in predstavitvene dejavnosti po pogodbi 613247. Hkrati je članek rezultat dela na raziskovalnem projektu COST Action IS1409, ki ga podpira COST (European Cooperation in Science and Technology, sl. *Evropsko sodelovanje na področju znanosti in tehnologije*).